

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Aan de voorzitter van de Vaste Commissie voor
Binnenlandse Zaken
E. Ziengs
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Onderwerp
AO Kiesrechtzaken 4 juli 2018

Datum
27 juni 2018
Ons kenmerk
2018/AvD/JHD/HvE

Geachte heer Ziengs,

Op 4 juli voert de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken een Algemeen Overleg over kiesrechtzaken. Het College voor de Rechten van de Mens (hierna: College) heeft in 2017 onderzoek laten doen naar de toegankelijkheid van de verkiezingen voor mensen met een beperking. In 2017 en 2018 heeft het College een meldpunt geopend waar mensen met een beperking hun ervaringen met het stemmen konden melden. Op basis van deze gegevens trekt het College de conclusie dat de toegankelijkheid van verkiezingen op verschillende punten verbetering behoeft. Daarom wijst het College u graag op het volgende:

1. Hulp in het stemhokje moet mogelijk worden voor alle mensen met een beperking;
2. Mensen met een visuele beperking moeten zoveel mogelijk mogelijkheden krijgen om zelfstandig te stemmen, bijvoorbeeld met een stemmal of stemcomputer;
3. Mensen met een beperking moeten zelf betrokken worden bij het toegankelijker maken van de verkiezingen.

Het College hoopt dat u bovenstaande meeneemt in uw bijdrage.

Hulp in het stemhokje voor alle mensen met een beperking

Uit onderzoek en de meldpunten van het College in 2017 en 2018 blijkt dat mensen met een verstandelijke beperking behoefte hebben aan hulp in het stemhokje.¹ Veel mensen met een verstandelijke beperking willen graag een

¹ College voor de Rechten van de Mens, *Onbeperkt stemmen. Rapportage over de toegankelijkheid van verkiezingen voor mensen met een beperking*, juli 2017. Zie over de uitkomsten van het meldpunt bij de gemeenteraadsverkiezingen onder andere <https://mensenrechten.nl/berichten/meldpunt-toegankelijkheid-verkiezingen-hulp-stemhokje-gewenst>.

politieke vertegenwoordiger kiezen, en weten ook op welke partij ze zouden willen stemmen, maar hebben behoefte aan ondersteuning bij de fysieke handeling van het stemmen. Overigens geldt dat niet alleen voor mensen met een verstandelijke beperking. Ook andere mensen met een niet-lichamelijke beperking hebben bij het College gemeld behoefte te hebben aan ondersteuning in het stembokje. Het gaat bijvoorbeeld om kiezers met autisme of dyslexie.

Op grond van het VN-Verdrag handicap hebben alle mensen met een handicap recht op hulp bij het stemmen. Dit verdrag is bindend voor Nederland. Hulp in het stembokje is volgens de Nederlandse wet alleen mogelijk voor mensen met een lichamelijke beperking. Dit moet uitgebreid worden om iedereen met een beperking de mogelijkheid te geven zelf te kunnen stemmen.

Het is onmogelijk en onwenselijk om van een stembureau lid te verlangen dat hij vaststelt of een kiezer een beperking heeft. Het 'aantonen' van een beperking, bijvoorbeeld door middel van een doktersverklaring, kan in sommige gevallen praktisch onmogelijk en stigmatiserend zijn. Het College pleit er daarom voor om hulp mogelijk te maken voor iedere kiezer met een beperking die daar behoefte aan heeft en erom vraagt.

De kiezer mag vervolgens zelf bepalen wie hem helpt. Dat staat expliciet in artikel 29 van het VN-Verdrag handicap. Door de keuze voor wie de hulp biedt bij de kiezer te laten, geef je hem of haar de autonomie die het Verdrag nastreeft. Mensen met een beperking hebben bovendien herhaaldelijk aangegeven het belangrijk te vinden om hulp te kunnen krijgen van iemand die zij kennen en vertrouwen. Vooral voor mensen met psychische aandoeningen of een verstandelijke beperking is het belangrijk dat zij geholpen worden door iemand die zij vertrouwen en die weet hoe hij met hen en de gevolgen van hun aandoening moet omgaan.

Suggesties voor vragen aan de Minister:

- *Bent u bereid om alle mensen met een beperking de mogelijkheid te bieden om hulp te krijgen in het stembokje, in plaats van alleen mensen met een lichamelijke beperking?*
- *Bent u bereid om alle mensen met een beperking, in overeenstemming met het VN-verdrag handicap, zelf te laten kiezen wie hen hulp biedt in het stembokje?*

Mensen met een visuele beperking mogelijkheden bieden zelfstandig te stemmen

Ook mensen met een visuele beperking ondervinden obstakels bij het stemmen. Zij mogen weliswaar volgens de wet hulp krijgen, maar uit het meldpunt van het College blijkt dat lang niet alle stembureauleden op de hoogte zijn van die regel, waardoor sommige kiezers hun stem niet konden uitbrengen. Het College benadrukt daarom dat stembureauleden zich ervan bewust moeten zijn dat mensen met een lichamelijke beperking, waaronder ook een visuele beperking valt, recht hebben op hulp in het stembokje van een persoon naar eigen keuze.

Belangrijker nog is dat deze doelgroep de mogelijkheid moet krijgen om zelfstandig te stemmen, zonder hulp van een ander. De pilots hiervoor in verschillende gemeenten tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van dit jaar zijn een bemoedigende eerste stap. Het College onderstreept het belang van doorontwikkeling van dit soort instrumenten om zelfstandig stemmen voor alle kiezers mogelijk te maken.

Suggesties voor vragen aan de Minister:

- *Bent u bereid om stembureauleden beter bekend te maken met de huidige regels over hulp in het stemhokje, zodat iedereen gebruik kan maken van zijn stemrecht?*
- *Bent u bereid om instrumenten die zelfstandig stemmen voor mensen met een (visuele) beperking mogelijk te maken verder te ontwikkelen en gemeenten te ondersteunen in de ontwikkeling en uitrol?*

Fysieke toegankelijkheid van stemlokalen: zet ervaringsdeskundigen in
De afgelopen jaren ging het, als het om de toegankelijkheid van verkiezingen gaat, vooral over de fysieke toegankelijkheid van stemlokalen voor mensen in een rolstoel. Hiervoor zijn richtlijnen ontwikkeld die gebruikt worden om de toegankelijkheid te evalueren. Dat dit onderwerp onverminderd belangrijk is, blijkt uit het meldpunt van het College. De meeste meldingen gingen over de (on)toegankelijkheid van het stemlokaal.

Het College stelt voor dat gemeenten die dat nog niet doen gebruik maken van de kennis en ervaring van mensen met een beperking. Door ervaringsdeskundigen in te zetten wordt de praktijk meer toegespitst op wat de kiezer echt nodig heeft.

Suggestie voor een vraag aan de Minister:

- *Bent u bereid om bij het verder toegankelijk maken van de verkiezingen voor mensen met een beperking ervaringsdeskundigen te betrekken en gemeenten ertoe aan te sporen dat ook te doen?*

Mocht u naar aanleiding van deze brief nog vragen hebben, dan kunt u contact (laten) opnemen met Anne van Eijndhoven, beleidsadviseur (a.van.eijndhoven@mensenrechten.nl).

Met vriendelijke groet,

Mr. Adriana C.J. van Dooijeweert
Voorzitter